

36 800 V Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2026

Nr. 15 Brief van de minister van Buitenlandse Zaken

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 september 2025

Via deze brief informeer ik uw Kamer over de door het Slowaakse parlement aangenomen grondwetswijziging, naar aanleiding van een door een Kamermeerderheid gesteund verzoek van het lid Dassen (Volt), met kenmerk 2025Z18008/2025D42274, om een brief te ontvangen van het kabinet over de op 26 september jl. aangenomen grondwetswijziging in het Slowaakse parlement waarbij specifiek wordt ingegaan op het indienen van een formele klacht bij de Europese Commissie.

## **Ontwikkelingen in Slowakije**

Het Slowaakse parlement heeft vrijdag 26 september jl. een grondwetswijziging aangenomen op voorstel van de regering van premier Robert Fico. Deze wijziging stelt dat Slowakije soevereiniteit behoudt op gebied van zaken die de nationale identiteit en cultureel-ethische kwesties raken en dat schoolcurricula in lijn moeten zijn met de grondwet, legt beperkingen voor lhbtq+-personen (met name in de familiesfeer) vast in de grondwet, en bevat een bepaling dat mannen en vrouwen gelijk betaald moeten worden voor gelijk werk.

Concreet worden de volgende veranderingen in de grondwet doorgevoerd:

1. Soevereiniteit op het gebied van nationale identiteit en cultureel-ethische kwesties:

Met deze wijziging stelt Slowakije dat ze soevereiniteit behouden, bovenal op het gebied van nationale identiteit en cultureel-ethische kwesties. Als een EU- of internationale norm in conflict is met de Slowaakse nationale identiteit, zal het nationale recht voorgaan. Afhankelijk van de uitlegging van deze bepaling, bestaat het risico dat het beginsel van voorrang van het Unierecht geschonden wordt. De Venetië Commissie van de Raad van Europa benoemt dit ook in een spoedadvies over de concept-grondwetswijziging op 24

september jl. Het gebruik van “bovenal” zorgt voor ambiguïteit, aangezien de verwoording juridische ruimte biedt om het beginsel van voorrang van de Slowaakse grondwet boven EU- en internationaal recht ook op andere gebieden toe te passen.

2. Binaire definitie van geslacht

De wijziging erkent alleen het mannelijke en vrouwelijke geslacht op basis van het biologische principe. Hierdoor wordt er een strikte binaire definitie van geslacht in de grondwet vastgelegd, wat erkenning van overige gender identiteiten beperkt.

3. Adoptie en ouderlijke rechten

De wijziging legt grondwettelijk vast dat de ouders van een kind de vader en moeder zullen zijn, de moeder een vrouw en de vader een man. Adoptie zal expliciet beperkt worden tot getrouwde echtparen (vrouw en man), weduwen/weduwnaars, of, bij hoge uitzondering, tot een individu wanneer dit in het belang van het kind is. Overeenkomsten voor draagmoederschap worden verboden. Daarnaast krijgt de wettelijke vertegenwoordiger van een kind het recht om te bepalen of diens kind onderwijs mag ontvangen voor onderwijs buiten het staatscurriculum en over onderwerpen zoals seksueel gedrag.

4. Gelijk loonclausule

De wijziging stelt grondwettelijk vast dat mannen en vrouwen gelijk loon krijgen voor gelijk werk.

In het Slowaakse rechtssysteem is een grondwetswijziging mogelijk met een meerderheid van 90 van de 150 zetels. Er is bij grondwetswijzigingen geen mogelijkheid van een presidentieel veto. De grondwetswijziging wordt van kracht na ondertekening door de president en na publicatie in nationale wetgeving. De grondwetswijziging is uiteindelijk met 90 stemmen aangenomen. 78 stemmen waren afkomstig vanuit Slovaakse coalitiepartijen en 12 vanuit oppositiepartijen (Christendemocraten “KDH” en conservatief populistische “Slovensko”).

De Venetië Commissie (voor Democratie door Recht) van de Raad van Europa heeft in een spoedadvies van 24 september jl. gewaarschuwd voor de noodzaak van definities van “nationale identiteit” en “cultureel-ethische kwesties” in de grondwetswijziging, om zo conflict te voorkomen met de internationale verplichtingen van Slowakije, specifiek onder het Unierecht en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

## **Appreciatie kabinet**

Het kabinet beschouwt respect voor de rechtsstaat en fundamentele waarden als het fundament onder Europese samenwerking. In lijn met de motie van Campen c.s. (Kamerstuk 21501-20, nr. 2076) volgt het kabinet de rechtsstaatontwikkelingen in Slowakije nauwgezet en is op bilateraal niveau hierover in dialoog met Slowakije. Ook de Europese Commissie is hierover met Slowakije in gesprek.

Het kabinet kijkt met teleurstelling en zorg naar het risico dat uitgaat van de grondwetswijziging voor het voorrangsbeginsel, dat het Unierecht voorrang geeft boven nationaal recht. De gevolgen van de wijzigingen op het gebied van adoptie en genderidentiteit moeten nader worden bestudeerd. Het kabinet benadrukt dat Slowakije op deze punten het EVRM en het Unierecht moet naleven, waaronder met name het non-discriminatie beginsel en het recht op een privéleven.

Het is voor het kabinet van belang dat de Commissie snel en effectief optreedt om terugval van lidstaten op rechtsstatelijk vlak te voorkomen en aan te pakken, en daarbij gebruik maakt van het beschikbare EU-rechtsstaatinstrumentarium.

Op dit moment is de statenklachtprocedure ex artikel 259 VWEU niet aan de orde, aangezien de statenklachtprocedure is bedoeld voor gevallen waarin de Europese Commissie niet optreedt of Nederland het niet eens is met de handelwijze of beoordeling van de Europese Commissie.

Het kabinet gaat ervan uit dat de Commissie, als hoedster van de Verdragen, deze grondwetswijziging beoordeelt in het licht van het Unierecht en indien nodig passende maatregelen treft, zoals het starten van een inbreukprocedure.

De Europese Commissie onderzoekt nu eerst of de grondwetswijziging in overeenstemming is met het Unierecht. Het kabinet steunt de Commissie in haar rol als hoedster van de Verdragen, zal deze steun ook uitspreken en zal uw Kamer informeren over de reactie van de Commissie zodra deze bekend is.

De minister van Buitenlandse Zaken,  
D.M. van Weel